

Z kroniki naukowej

NARADA KONSULTACYJNA DOTYCZĄCA BADAŃ NAD DZIEJAMI OKUPACJI HITLEROWSKIEJ ZIEM „WCIELONYCH” DO III RZESZY

Dnia 14 grudnia 1967 r. odbyła się w Instytucie Zachodnim w Poznaniu narada ośrodków naukowych w sprawie badania dziejów okupacji hitlerowskiej na terenach ziem „wcielonych” do Rzeszy. W naradzie udział wzięli przedstawiciele Instytutów Ziem Zachodnich oraz zainteresowanych placówek i towarzystw naukowych: Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, Instytutu Historii PAN, Śląskiego Instytutu Naukowego, Instytutu Zachodnio-Pomorskiego, Wojskowego Instytutu Historycznego, Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Komisji Historycznej przy zarządzie ZBoWiD w Poznaniu, Okręgowych Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Poznaniu i Bydgoszczy, Archiwum Wojewódzkiego w Poznaniu, Wielkopolskiej Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, Wydziałów Propagandy Komitetów Wojewódzkich PZPR w Poznaniu i Bydgoszczy, Wydziału Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu, Polskiego Towarzystwa Historycznego — oddział w Inowrocławiu.

Konferencję otworzył dyrektor Instytutu Zachodniego — prof. dr Władysław Markiewicz, przewodniczący narady.

Następnie dr Edward Serwański omówił niektóre zagadnienia i postulaty badań nad okresem okupacji, nawiązując do dostarczonego uprzednio wszystkim uczestnikom narady konspektu problemowego. Założeniem referatu była teza o odrębności i specyfice dziejów okupacji ziem „wcielonych” do Rzeszy w porównaniu z innymi obszarami Polski. Następnie referent przedstawił wybrane problemy, charakteryzujące ich stan badań, piśmiennictwo, źródła, aspekty natury metodologicznej, oraz zagadnienia o charakterze organizacyjnym i badawczym. Spośród tych problemów wymienił: okres kampanii wrześniowej i administracji *Wehrmachtu*, eksterminacji, strat biologicznych, wymiaru sprawiedliwości, hitlerowskiej polityki narodowościowej, wysiedlania ludności. Szerzej omówił dwie grupy zagadnień, mianowicie — ekonomicznych oraz dotyczących kultury. Następnie referent przedstawił sprawy: robót przymusowych Polaków w Rzeszy, zbrodni *Wehrmachtu*, obozów i administracji hitlerowskiej. Na uwagę zasługiwały również stwierdzenia dotyczące dotąd nie opracowanej dziedziny, mianowicie problematyki *Einsatzu*. Stosunkowo szeroko scharakteryzował on niedostatek wiedzy w zakresie postawy społeczeństwa polskiego w czasie okupacji hitlerowskiej na terenach zachodnich. Wreszcie do odrębnych zagadnień badawczych zaliczył referent sprawy zbrodni hitlerowskich na ziemiach odzyskanych w 1945 r. W całości swoich wywodów dr Serwański silnie akcentował zagadnienia natury metodologicznej, zwracając uwagę na nieprecyzyjność kryteriów, pojęć, terminów używanych w poszczególnych dyscyplinach naukowych zajmujących się zagadnieniami okupacji hitlerowskiej. Na tym tle wystąpił z szeregiem postulatów naukowo-badawczych i naukowo-wydawniczych.

Przedstawione tezy wywołały ożywioną dyskusję. Na uwagę zasługuje wystąpienie dra Czesława Pilichowskiego, dyrektora GKBZH, które miało charakter koferatu. Dr Pilichowski wprowadził uczestników narady w całokształt zagadnień

politycznych problemu oraz w sprawy programowe, naukowo-badawcze i naukowo-wydawnicze Głównej Komisji.

W dyskusji przede wszystkim potwierdzono specyfikę okupacyjną ziem „wcielonych” do Rzeszy, z czym wiąże się szereg postulatów dotyczących źródeł sporządzenia dokładnych rejestrów oraz potrzeby pomocniczych publikacji w tym zakresie. Ważnym problemem okazała się sprawa metod badawczych zalebiających o kilka dyscyplin naukowych, prowadzenia badań terenowych, rozróżnienia czynności sędowniczo-śledczych od metod badawczo-naukowych. Zwrócono uwagę na znaczenie wspomnień, ankiet i wywiadów. Sugerowano, aby zagadnieniom metodologicznym poświęcono specjalną konferencję. W ramach tych problemów dyskutowano nad sprawą statystyki oraz wszystkich metod ujmowania strat biologicznych narodu polskiego.

W dyskusji nad programem badania dziejów okupacji zgodne były poglądy co do ustalania hierarchii zagadnień, przy czym nie kwestionowano zakresu tematów przedstawionych przez dra Serwańskiego. Proponowano szereg nowych zagadnień. W postulowanych problemach odróżniano potrzeby bieżącej polityki od długofalowych zadań nauki polskiej zajmującej się dziejami okupacji.

W związku z tym poruszono szereg spraw natury organizacyjnej, jak postulat koordynacji badań, wzajemnego porozumiewania się poszczególnych środowisk, wymiany informacji, występowano także z propozycjami nawiązania współpracy z ośrodkami zagranicznymi. Godne uwagi były postulaty naukowo-wydawnicze, m.in. dotyczące publikacji źródeł zarówno niemieckich, jak i polskich.

Wreszcie uczestnicy narady postulowali konieczność szerszej informacji oraz popularyzacji wiedzy dotyczącej dziejów okupacji.

Dyskusję podsumowali: dr E. Serwański i prof. W. Markiewicz. Stwierdzono w konkluzji słuszność szeregu ustaleń zawartych zarówno w referacie, jak i wyrażonych w dyskusji. Prof. W. Markiewicz omówił też szereg ogólnych problemów związanych z badaniami dziejów okupacji i podkreślił walor zaangażowania poszczególnych dyscyplin naukowych, konieczność sprecyzowania metod badawczych, ustalenia odpowiedniej hierarchii zagadnień. Ze spraw organizacyjnych akcentował potrzebę współpracy z zagranicą oraz stwierdził, że Instytut Zachodni opracuje wnioski z narady dla wszystkich zainteresowanych instytucji naukowych celem kontynuowania rozpoczętej na naradzie poznańskiej współpracy.

Maria Muszyńska

WSPÓLPRACA INSTYTUTU ZACHODNIEGO Z PLACÓWKAMI NAUKOWYMI CZECHOSŁOWACKIMI W ZAKRESIE BADANIA WSPÓŁCZESNEGO KAPITALIZMU

W dniach od 28 grudnia 1967 do 10 stycznia 1968 r. przebywali z ramienia Polskiej Akademii Nauk w Czechosłowacji — wicedyrektor IZ dr Zdzisław Nowak oraz mgr Jerzy Bartosiłk. Wyjazd ten miał na celu bezpośrednie zapoznanie się z formami organizacyjnymi w zakresie koordynacji badań nad współczesnym kapitalizmem, poznanie różnych ośrodków badawczych zajmujących się tą problematyką — ich profilu badawczego, niektórych wyników i dalszych programów. Szczególnie chodziło o nawiązanie kontaktów z placówkami naukowymi zajmującymi się problematyką zachodnioeuropejską, integracyjną i współczesnych Niemiec. Chodziło również o uściślenie form współpracy Instytutu z Komisją Wielostronnej Współpracy Akademii Nauk Krajów Socjalistycznych.

W okresie 14-dniowego pobytu przeprowadzono rozmowy i dyskusje zespołowe w 9 placówkach naukowych w Pradze, Brnie i Bratysławie: 1) Instytut Nauk Ekonomicznych — Czechosłowacka Akademia Nauk, Praga, 2) Instytut Badawczy